

กิตติกรรมประกาศ

จากการศึกษาความสัมพันธ์ของชุมชนกับศิลปกรรมในจังหวัดจันทบุรี ซึ่งได้แก่ ชุมชนพลี๊ว ชุมชนวัดทองทั่วและชุมชนบางกะจะ ได้ผลการศึกษาว่า ในอดีตชุมชนมีอิทธิพลต่อรูปแบบของศิลปกรรมของจังหวัดจันทบุรี จึงทำให้ศิลปกรรมสามารถสะท้อนภาพของชุมชนได้ เป็นต้นว่า บ่งบอกถึงช่วงเวลาที่มีการตั้งถิ่นฐาน คติความเชื่อ ตลอดจนเชื้อสายและภูมิลำเนาเดิมของชุมชนนั้น ส่วนในปัจจุบัน สภาพสังคมและการคมนาคมทำให้การเคลื่อนย้ายผู้คนและศิลปกรรมระหว่างท้องถิ่นเป็นไปอย่างคล่องตัว จึงทำให้ชุมชนจากภายนอกเข้ามามีบทบาทในการสร้างศิลปกรรมภายในจังหวัดจันทบุรีมากขึ้น และรูปแบบศิลปกรรมมีความแตกต่างกัน

นอกเหนือจากชุมชนใกล้ศิลปกรรมแล้ว ยังมีปัจจัยอื่นที่มีอิทธิพลกำหนดรูปแบบงานศิลปกรรมที่สำคัญ เช่น พระมหากษัตริย์ พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน ช่าง เส้นทางคมนาคม เป็นต้น

การศึกษาศิลปกรรมในจังหวัดจันทบุรีร่วมกับการค้นหาความเป็นมาของชุมชน ทำให้ทราบได้ว่า พื้นที่จังหวัดจันทบุรีมีชุมชนตั้งอยู่แล้วตั้งแต่สมัยขอม โดยเป็นชุมชนชาวขอม ชุมชนชาวไทย จากนั้นมีการเพิ่มจำนวนชุมชน โดยมีชาวจีน ชาวเวียดนามเข้ามาอยู่ในสมัยรัชกาลที่ 3 จนกระทั่งในสมัยรัชกาลที่ 5 พื้นที่จังหวัดจันทบุรีจึงมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก อันเนื่องมาจากการเสด็จประพาสต้น การย้ายพื้นที่ การถูกฝรั่งเศสยึดเป็นเมืองประกัน เหตุพิพาท ร.ศ. 213 การทำการค้าอัญมณี ทำให้จังหวัดจันทบุรีมีการขยายตัวและมีคนเข้ามาอยู่อาศัยรวมทั้งประกอบอาชีพเพิ่มขึ้น โดยมีเจ้านายชั้นสูง ขุนนาง ข้าราชการ นักธุรกิจ คหบดี รวมทั้งลูกจ้างแรงงาน และได้กลายเป็นชุมชนการค้าและอยู่อาศัยที่หนาแน่นมากขึ้น

ผู้วิจัยต้องขอขอบพระคุณผู้นำชุมชนทั้ง 3 ชุมชน ประชาชนในชุมชนพลี๊ว วัดทองทั่ว พลับพลาจารย์ และชุมชนบางกะจะ คณาจารย์ นักศึกษาศิลปกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี นักวิชาการทั้งหลาย ไว้ ณ ที่นี้ด้วย

กฤตศักดิ์ดา เรือนนาค

ตำแหน่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์

โปรแกรมวิชาศิลปกรรม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	(1)
สารบัญ	(2)
สารบัญภาพ	(4)
บทที่ 1 บทนำ	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
ขอบเขตของการวิจัย	3
นิยามศัพท์เฉพาะในการวิจัย	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
บทที่ 2 ชุมชนศิลปกรรมในจังหวัดจันทบุรี	5
ประวัติศาสตร์ของจังหวัดจันทบุรี	5
ที่ตั้งและอาณาเขต	6
ลักษณะภูมิประเทศ	6
กลุ่มชนต่าง ๆ ในจังหวัดจันทบุรี	7
ภาษา	8
ขนบธรรมเนียมท้องถิ่นของจันทบุรี	8
ลักษณะนิสัยของคนจันทบุรี	9
ศิลปกรรมในจังหวัดจันทบุรี	10
จุดมุ่งหมายในการสร้างสรรค์สถาปัตยกรรม	12
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	20
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	21
การเตรียมการวิจัย	21
การดำเนินการวิจัย	24
การติดตามและประเมินผล	25
บทที่ 4 ผลการวิจัย	26
ความสัมพันธ์ระหว่างศิลปกรรมและชุมชน	26
ชุมชนพลี๊ว	26
ชุมชนวัดทองทั่ว	35
ชุมชนบางกะจะ	60
บทสรุป	87
บทที่ 5 สรุปผล	87
อภิปรายผล	87
อุปสรรคและข้อเสนอแนะ	88

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บรรณานุกรม	89
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้สัมภาษณ์.....	91
ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์.....	95
ภาคผนวก ค ภาพตัวอย่างรูปแบบโครงสร้างงานศิลปกรรมในจังหวัดจันทบุรี.....	99
ภาคผนวก ง ภาพผู้วิจัยร่วมกับชุมชนจัดเวทีชุมชน.....	142
ประวัติผู้วิจัย.....	158

สารบัญภาพ

	หน้า	
ภาพที่ 1	แผนที่ตำบลพลี้ว	26
ภาพที่ 2	บ้านในชุมชนพลี้ว 1	27
ภาพที่ 3	บ้านในชุมชนพลี้ว 2	27
ภาพที่ 4	บ้านในชุมชนพลี้ว 3	28
ภาพที่ 5	เส้นทางเข้าอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลี้ว	28
ภาพที่ 6	อสังกรรมเจดีย์1	29
ภาพที่ 7	พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	29
ภาพที่ 8	อสังกรรมเจดีย์2	30
ภาพที่ 9	บันไดขึ้นอสังกรรมเจดีย์	30
ภาพที่ 10	ฐานอสังกรรมเจดีย์	30
ภาพที่ 11	ชุมชนร้านขายของทางขึ้นอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลี้ว	31
ภาพที่ 12	ทางขึ้นอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลี้ว	31
ภาพที่ 13	พระอนุสาวรีย์พระนางเรือล่ม	33
ภาพที่ 14	พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวกับสมเด็จพระนางเจ้าสุนันทา	34
ภาพที่ 15	แผนที่ชุมชนวัดทองทั่ว	35
ภาพที่ 16	จารึกภาษาสันสกฤต วัดทองทั่ว	35
ภาพที่ 17	จารึกวัดทองทั่ว ไชยชุมพล พุทธศตวรรษที่ 12	36
ภาพที่ 18	ป้ายชุมชนวัดทองทั่ว	37
ภาพที่ 19	ชุมชนวัดทองทั่ว1	37
ภาพที่ 20	ชุมชนวัดทองทั่ว2	38
ภาพที่ 21	ชุมชนวัดทองทั่ว3	38
ภาพที่ 22	โรงเรียนวัดทองทั่ว1	39
ภาพที่ 23	โรงเรียนวัดทองทั่ว2	39
ภาพที่ 24	ประติมากรรมสัมฤทธิ์ขนาดเล็ก ศิลปะบาปวน นครวัด พุทธศตวรรษที่ 16 - 17	40
ภาพที่ 25	ใบเสมาคู่เก่าแก่รอบพระอุโบสถทั้ง 8 ทิศ สมัยนิยมอยุธยา มีรูปเทวดาถือดอกบัว	41
ภาพที่ 26	พระพุทธรูปสุวรรณมงคลศากยะมุนีศรีสรรเพ็ชญ์ หรือหลวงพ่อทอง	42
ภาพที่ 27	วัดทองทั่ว	43
ภาพที่ 28	เจดีย์องค์ที่ 1	44
ภาพที่ 29	เจดีย์องค์ที่ 2	44
ภาพที่ 30	แผนที่เมืองเพนียดและชุมชนโดยรอบ	45

สารบัญภาพ (ต่อ)

	หน้า	
ภาพที่ 31	ชุมชนรอบเมืองเพนียด 1	46
ภาพที่ 32	ชุมชนรอบเมืองเพนียด 2	47
ภาพที่ 33	ชุมชนรอบเมืองเพนียด 3	47
ภาพที่ 34	ชุมชนรอบเมืองเพนียด 4	48
ภาพที่ 35	ชุมชนรอบเมืองเพนียด 5	48
ภาพที่ 36	เมืองเพนียด 1	51
ภาพที่ 37	เมืองเพนียด 2	52
ภาพที่ 38	เพนียดคล้องช้าง	52
ภาพที่ 39	เมืองเพนียด สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นบาราย	53
ภาพที่ 40	รูปโคลนพระพิศณุเศียร	55
ภาพที่ 41	เสาประดับกรอบประตู 1	56
ภาพที่ 42	เสาประดับกรอบประตู 2	57
ภาพที่ 43	ทับหลัง 1	58
ภาพที่ 44	ทับหลัง 2	59
ภาพที่ 45	แผนที่ชุมชนบางกะจะ	60
ภาพที่ 46	ตลาดบางกะจะ 1	61
ภาพที่ 47	ตลาดบางกะจะ 2	61
ภาพที่ 48	ตลาดบางกะจะ 3	62
ภาพที่ 49	ตลาดบางกะจะ 4	62
ภาพที่ 50	พระยอดธง วัดพลับ	63
ภาพที่ 51	ป้อมปราการ ค่ายเนินวง	64
ภาพที่ 52	ชุมชนบริเวณค่ายเนินวง	65
ภาพที่ 53	ศาลหลักเมืองที่ค่ายเนินวง	66
ภาพที่ 54	วัดโยธานิมิต	66
ภาพที่ 55	พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	67
ภาพที่ 56	พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	67
ภาพที่ 57	ค่ายเนินวง	68
ภาพที่ 58	หอคอยค่ายเนินวง	69
ภาพที่ 59	บันไดทางขึ้นป้อมค่ายเนินวง	70
ภาพที่ 60	ป้อมปืนค่ายเนินวง	70

สารบัญภาพ (ต่อ)

	หน้า
ภาพที่ 61 ศาลหลักเมืองในบริเวณค่ายเนินวง	71
ภาพที่ 62 ป้ายศาลหลักเมืองในบริเวณค่ายเนินวง	71
ภาพที่ 63 วัดพลับ1	72
ภาพที่ 64 เส้นทางสู่วัดพลับ	73
ภาพที่ 65 ชุมชนรอบวัดพลับ1	73
ภาพที่ 66 ชุมชนรอบวัดพลับ2	74
ภาพที่ 67 ชุมชนรอบวัดพลับ3	74
ภาพที่ 68 การทำบุญตักบาตรเทโว	75
ภาพที่ 69 วัดพลับ2	76
ภาพที่ 70 พระเจ้าตากสินมหาราช	77
ภาพที่ 71 วิหารไม้หลังเดิม	78
ภาพที่ 72 วิหารไม้	78
ภาพที่ 73 ประดิษฐานพระพุทธรูปปางบำเพ็ญทุกรกิริยา	78
ภาพที่ 74 หอไตร ในสระน้ำ	79
ภาพที่ 75 หอไตร	80
ภาพที่ 76 เจดีย์ กลางน้ำ	81
ภาพที่ 77 บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์	82
ภาพที่ 78 พระปรารักษ์	83
ภาพที่ 79 สำช่างที่บูรณะขึ้นมาใหม่	84